

unum realiter, oportet et aliud esse. Sola enim operatione animæ discernuntur, quæ realiter sunt conjuncta.

Ad 1 ergo dicendum, quod quia conversio panis et vini non terminatur ad divinitatem, vel animam Christi, consequens est, quod divinitas, vel anima Christi non sit in sacramento ex vi sacramenti, sed ex tali concomitantia. Quia enim divinitas corpus assumptum nunquam depositus, ubicumque est corpus Christi, necesse est, et ejus divinitatem esse, et ideo in hoc sacramento necesse est esse divinitatem Christi concomitante ejus corpus. Unde in symbolo Ephesino legitur (habetur in Concil. Ephes., in epist. ad Nestor., a medio illius. Et refertur de Consec., d. 2, cap. Necessariae): *Participes efficimur corporis et sanguinis Christi, non ut communem carnem percipientes, nec viri sanctificati et Verbo conjuncti secundum dignitatis unitatem, sed vere vivificatricem, et ipsis Verbi propriam factum.* Anima vero realiter separata fuit a corpore, ut supra dictum est (quæst. 50, art. 3 et 4). Et ideo, si in illo triduo mortis fuisset hoc sacramentum celebratum, non fuisset ibi anima Christi, nec ex vi sacramenti, nec ex reali concomitantia. Sed quia Christus resurgens ex mortuis jam non moritur, ut dicitur ad Rom. 6, anima ejus semper est realiter corpori ejus unita. Et ideo in hoc sacramento corpus quidem Christi est ex vi sacramenti; anima autem Christi ex reali concomitantia.

Ad 2, dicendum, quod ex vi sacramenti sub hoc sacramento continetur, quantum ad species panis, non solum caro, sed totum corpus, scilicet Christi ossa, nervi, et alia hujusmodi. Et hoc appareat ex forma hujus sacramenti, in qua non dicitur, haec est caro mea, sed, hoc est corpus meum. Et ideo cum Dominus dixit Joan. 6: *Caro mea vere est cibus, caro ponitur ibi pro toto corpore, quia secundum consuetudinem humanam videtur esse magis manducationi accommodata, prout scilicet homines carnibus animalium vescuntur communiter, non autem ossibus, vel aliis hujusmodi.*

Ad 3, dicendum, quod, sicut supra dictum est (quæst. 75, art. 5), facta conversione panis in corpus Christi, vel vini in sanguinem, accidentia utriusque manent. Ex quo patet, quod dimensiones panis vel vini non convertuntur in dimensiones corporis Christi, sed substantia in substantiam. Et sic substantia corporis Christi, vel sanguinis, est sub sacramento ex vi sacramenti. Unde patet, quod corpus Christi est in hoc sacramento per modum substantiae

et non per modum quantitatis. Propria autem totalitas substantie continetur indifferenter in parva vel magna quantitate, sicut tota natura aeris in magno vel parvo aere, et tota natura hominis, in magno vel parvo homine. Unde et tota substantia corporis et sanguinis Christi continetur in hoc sacramento post consecrationem, sicut ante consecrationem continebatur ibi tota substantia panis et vini.

COMMENTARIUS.

4. *Sensus articuli.* — Sensus tituli hujus articuli (ut a sequente distinguatur) est, an sub toto sacramento, sive sub singulis speciebus, sive sub utraque simul sumpta continetur totus Christus, id est, persona ejus et integra humanitas, quæ corpus, animam, et quidquid est de veritate humanæ naturæ complectitur. Hoc ergo sensu affirmat D. Thom. totum Christum esse in hoc sacramento. Quod hac ratione ostendit, nam in hoc sacramento est corpus et sanguis Christi, nam hoc saltem necessarium est ad verborum formæ veritatem; ergo etiam in hoc sacramento sunt cætera omnia, quæ corpori et sanguini Christi in re ipso conjuncta sunt, ut sunt anima et divinitas, et alia, ex quibus totus Deus homo constat; unde obiter colligit D. Thom., quamquam in hoc sacramento sit totus Christus, non tamen eodem modo fieri, seu poni in ipso; sed quædam ex vi verborum, alia per concomitantiam, quæ omnia in sequente disputatione copiosius sunt explicanda.

2. *Vis rationis D. Thom. exponitur.* — Nunc vero propositio illa, in qua illatio, et totus sere discursus D. Thom. nititur, declaranda est, scilicet, si aliqua duo sunt realiter conjuncta, ubicumque est unum realiter, oportet et aliud esse. Videtur enim hoc principium repugnare his, quæ a nobis fuse tractata sunt disputat. 48. Et adhuc difficilior est alia propositio, qua præcedentem probat D. Thom., scilicet, quia sola operatione animæ distinguuntur, quæ realiter conjuncta sunt. Contra hanc ergo rationem objicit Durand. in 4, dist. 10, quæst. 2. Quia, licet illud principium verum sit in his rebus, quæ localiter sunt alicubi, non tamen in his, quæ tantum sunt per habitudinem ordinis, sicut est Angelus in corpore; nam inde fit, ut possit habere præsentiam ad unum et aliud corpus, quamvis ipsa corpora inter se similem præsentias habitudinem non habeant. Sed hæc objectio Durandi nullius est momenti; procedit enim

ex falso errore; existimat enim, præsentiam hanc sacramentalem corporis Christi solum esse per habitudinem, nescio quam extrinsecam, et operativam, et non esse tam veram, propriam et realem, ac est præsentia sensibilis seu quantitativa, quod, ut supra dixi, est contra fideli veritatem, quam D. Thomas supponit, et ideo colligit concomitantiam præsentia ex conjunctione, seu unione rerum inter se. Nam si hujusmodi res inter se unitæ habent concomitantiam in loco sensibili et quantitativo, non id provenit ex modo præsentia, sed simpliciter ex veritate præsentia realis, quæ includit intimam propinquitatem, et indistantiam rerum inter se unitarum.

3. *Difficultas contra illam.* — *Solutio Cajetani.* — *Improbatur.* — Major difficultas est, quam nuper insinuabamus, quia, ut propositione a D. Thom. assumpta aliquam vim habeat, videtur intelligenda etiam de potentia Dei absoluta, per quam hoc mysterium factum est, et ita ad hoc tendere videtur probatio ejus; at vero supra ostendimus, illud principium non esse verum in ordine ad potentiam Dei absolutam. Deinde falsum est, quæ realiter sunt conjuncta, sola operatione animæ discerni; aliud enim est esse idem, aliud esse realiter unita; materia enim et forma, quamvis realiter unita sint, non sunt idem, sed re ipsa distinguuntur et non sola animæ operatione; ex quo in superioribus concludebamus, conservata unione earum in uno loco, posse unam earum in altero loco poni sine alia. Tandem inductione etiam hoc ostendi potest, nam anima et caput realiter sunt unita, et tamen in re ipsa ita discernuntur, ut alicubi sit anima, ubi non est caput; similiter humanitas Christi realiter est unita Verbo, et tamen non ubicumque est Verbum, ibi est humanitas, nam Verbum est ubique, non humanitas; et in triduo anima et corpus erant realiter unita Verbo, et tamen Verbum erat in inferno, et non corpus; et similiter Verbum erat in sepulchro, et non anima. Respondet Cajetan. propositionem D. Thom. intelligendam esse non de quacumque habitudine conjunctorum, sed de habitudine continentis et contenti; si enim ex duobus realiter conjunctis unum alicubi continetur, necesse est contineri et reliquum. Sed hæc distinctio et responsio Cajetani data est ab ipso ad objectionem Durandi, unde per habitudinem continentis nihil aliud significare videtur, quam habitudinem seu modum veræ et propriæ præsentia realis. Vel si aliud significat, nec ipse explicit, quid

illud sit, nec a nobis intelligitur, quid addat continentia supra realem præsentiam, nisi denominationem extrinsecam aut efficientiam aliquam, quæ non potest majorem concomitantiam require inter res unitas, quam præsentia; neque D. Thom. illud posuit in propositione sua, sed voluntarie additum est. Nec denique deseruit proposito, quia Christus non aliter continetur sub speciebus, quam ratione præsentia realis, ut in superioribus ostensum est; quod si per illam continentiam, nihil aliud, quam realis præsentia significetur, non solvuntur argumenta facta, quæ de quacumque reali præsentia procedunt, ut patet ex eisdem exemplis, quia anima continetur in pede et in manu, et tamen ibi non continetur caput. Quod si dicas, continentiam non dicere quacumque præsentiam, sed adæquatam, sive non contineri animam in pede, quia non est in illo adæquate, contra hoc est, quia hoc modo enervatur totus discursus et petitur principium; nam pari ratione dicam corpus Christi non contineri sub speciebus, quia non est adæquate sub illis, cum sit etiam in cœlo; et ideo non oportet, ut ibi sit anima, licet ibi sit corpus.

4. *Solutio vera.* — Aliter ergo responderi potest, in primis D. Thom. loqui non simpliciter de potentia absoluta, sed de ordinaria, quia, licet hoc sacramentum per omnipotentiam Dei factum sit, supponit tamen, Deum in eo non facere plura miracula, quam necessaria sint ad perfectionem sacramenti. Rursus propter exempla adducta addendum necessarium est, priorem propositionem intelligi de his, quæ adæquata unione realiter uniuntur; neque in hoc petitur principium, sicut paulo ante objiciebam, quia hic non est sermo de adæquata præsentia, sicut in priori responsione, sed de adæquata unione, quæ a præsentia distincta est; et ex adæquata unione dicimus inferri necessariam concomitantiam in mutua præsentia rerum unitarum; quando vero unio non est adæquata, concomitantia non est mutua, sed solum ex parte inferioris extensi; ut in dictis exemplis, ubicumque est humanitas, ibi est Verbum, quamvis non e contrario, et ubi est caput, ibi est anima, licet non e converso. Unio autem adæquata dicitur, quando unum respicit aliud, ut adæquatum terminum suæ habitudinis, et e converso, vel quia aliquo modo habent inter se mutuam dependentiam, et hoc modo corpus organicum adæquate unitur animæ, non vero anima capiti, vel alicui parti ejus, nec humanitas

Verbo, quia, licet pendeat ab ipso, non tamen e contrario. Atque haec responsio est satis probabilis; tamen ulterius addi potest (et colligitur etiam ex dictis) propositionem D. Thom. intelligendam esse de his, quæ realiter conjuncta sunt, et conjuncta permanent, nec privantur unione vel conjunctione, ut alicubi constituantur; sic enim impossibile est, quæ realiter conjuncta sunt, loco separari, nisi priventur unione, saltem alicubi; supponit autem D. Thom. ex fide, corpus Christi ita nunc esse conjunctum animæ, ut nunquam et nullibi privari possit hac unione, quia semper et ubique est vivum et immortale; et similiter supponit, illud corpus ita esse unitum divinitati, ut nullibi privari possit illa unione, quia ubicumque est, est corpus divinum ac deificum, quod patet ex solut. ad 1, ex qua hæc interpretatione facile sumi potest. Atque in hoc sensu prior propositio vera erit, etiam de potentia absoluta, quia fieri non potest, ut res realiter alteri conjuncta, ut sic, id est, retinens et secum deferens hunc modum unionis, sit ubi non est alia, cui unitur, quia talis conjunctio intrinsecè requirit intimam præsentiam alterius rei, cui fit conjunctio, et ab illa omnino pendet; et sic non procedunt instantiæ adductæ, ut per se constat, quia Verbum non habet modum unionis ad humanitatem, quo privari possit, sed tota unio est ex parte humanitatis; et ideo ubicumque est humanitas, ibi est Verbum, quia ibi est unio; non tamen, ubicumque est Verbum, ibi est humanitas, quia non necessario ibi est unio; anima vero, licet habeat unionem ad corpus et singulas partes ejus, tamen quia illa unio, respectu singularum partium non est totalis, ideo non ubicumque est anima, ibi est unio ad singulas partes. Unde fit, ut possit esse anima alicubi sine unione ad hanc, vel illam partem corporis, et consequenter quod alicubi sit anima, ubi non sit caput, vel pes, etc. Tandem hinc facile intelligitur sensus posterioris propositionis D. Thomæ; non enim est sensus, quæ realiter conjunguntur, sola ratione distingui; hoc enim tam aperte falsum est, ut non potuerit in D. Thomæ mentem cadere; sed est sensus, quæ realiter conjuncta sunt, sola operatione animæ separari, præscindi, aut cogitari unum eorum alicubi, ac si ibi aliud non existaret.

5. De solutione ad 4 satis dictum est; quid vero sit in hoc sacramento ex vi verborum, quid autem per concomitantiam, quod in illa et in solutione ad 2 tangitur, in sequente

disputatione tractandum est; quod vero tangitur in solutione ad 3, de modo existendi Christi in hoc sacramento per modum substantiæ, partim in superioribus est dictum, partim dicetur in disputatione 52.

ARTICULUS II.

Utrum totus Christus continetur sub utraque specie hujus sacramenti (infra, quæst. 78, art. 6, ad 2, et quæst. 79, art. 1, ad 3, et quæst. 80, art. 12, ad 3, et 4, dist. 11, quæst. 2, art. 1, quæst. 1, ad 2. Et Joan. 6, lect. 7, et 1 Cor. 11, lect. 6).

1. Ad secundum sic proceditur. Videtur, quod non sub utraque specie hujus sacramenti totus Christus continetur. Hoc enim sacramentum ad salutem fidelium ordinatur, non virtute specierum, sed virtute ejus, quod sub speciebus continetur, quia species etiam erant ante consecrationem, ex qua est virtus hujus sacramenti. Si ergo nihil continetur sub una specie, quod non continetur sub alia, sed totus Christus continetur sub utraque, videtur, quod altera illarum superfluat in hoc sacramento.

2. Præterea dictum est (art. præced.), quod sub nomine carnis omnes aliæ partes corporis continentur, sicut ossa, nervi, et alia hujusmodi. Sed sanguis est una partium humani corporis, sicut patet per Aristot. (lib. 3 de Generat. animal., cap. 2, tom. 4). Si ergo sanguis Christi continetur sub specie panis, sicut continetur ibi aliæ partes corporis, non deberet seorsum sanguis consecrari, sicut neque seorsum consecratur aliqua alia pars corporis.

3. Præterea, quod jam factum est, iterum fieri non potest. Sed corpus Christi jam incepit esse in hoc sacramento per consecrationem panis. Ergo non potest esse, quod de novo incipiat esse per consecrationem vini. Et ita sub specie vini non continebitur corpus Christi, et per consequens, nec totus Christus. Non ergo sub utraque specie totus Christus continetur.

Sed contra est, quod 1 Corinth. 11, super illud: *Et calicem, dicit Gloss., quod sub utraque specie, scilicet panis et vini, idem sumitur. Et ita videtur sub utraque specie totus Christus esse.*

Respondeo dicendum, certissime tenendum esse, quod sub utraque specie sacramenti totus est Christus, aliter tamen et aliter. Nam sub speciebus panis est quidem corpus Christi ex vi sacramenti, sanguis autem ex reali

concomitantia, sicut supra dictum est de anima et de divinitate Christi (art. præced., ad 1). Sub speciebus vero vini est quidem sanguis Christi ex vi sacramenti, corpus autem Christi ex reali concomitantia, sicut anima et divinitas, eo quod nunc sanguis Christi non est ab ejus corpore separatus, sicut fuit tempore passionis et mortis. Unde si tunc fuisset hoc sacramentum celebratum sub speciebus panis, fuisset corpus Christi sine sanguine, et sub speciebus vini sanguis sine corpore, sicut erat in rei veritate.

Ad 1 ergo dicendum, quod quamvis totus Christus sit sub utraque specie, non tamen frustra. Nam primo quidem hoc valet ad representandam passionem Christi, in qua seorsum fuit sanguis a corpore separatus. Unde et in forma consecrationis sanguinis fit mentio de ejus effusione. Secundo, hoc est conveniens usui hujus sacramenti, ut seorsum exhibeat fidelibus corpus Christi in cibum et sanguis in potum. Tertio, quantum ad effectum, secundum quod supra dictum est (q. 74, art. 4), quod corpus exhibetur pro salute corporis, et sanguis pro salute animæ.

Ad 2, dicendum quod in passione Christi (cujus hoc sacramentum est memoriale) non fuerunt aliæ partes corporis ab invicem separate, sicut sanguis, sed corpus indissolutum permanxit, secundum quod legitur Exod. 12: *Nec os illius confringetis. Et ideo in hoc sacramento seorsum consecratur sanguis a corpore, non autem aliqua alia pars ab alia.*

Ad 3, dicendum, quod sicut dictum est (in corp. art.), corpus Christi non est sub specie vini ex vi sacramenti, sed ex reali concomitantia. Et ideo per consecrationem vini non fit ibi corpus Christi per se, sed concomitanter.

COMMENTARIUS.

4. Juxta dicta in præced. art., hic titulus intelligendus est de utraque specie, non collective, sed distributive, ita ut resolutio sit, totum Christum esse sub singulis speciebus panis et vini; et ita est facilis tota doctrina corporis articuli, quæ fundatur in eodem principio posito in præced. articulo; unde nihil circa hanc litteram occurrit notandum, præter ea, quæ de re ipsa disputanda sunt.

2. Ex argumentis D. Thomæ solum secundum nonnullam habet difficultatem; sic enim

colligit: sanguis est pars integralis corporis humani; sed aliæ partes humani corporis non consecrantur separatim a toto corpore; ergo nec sanguis debet ita consecrari; patet consequentia, quia ita continetur sanguis sub speciebus panis, sicut aliæ partes. Respondet autem negando consequentiam, eo quod in sanguine specialis ratio intercedat; quoniam sanguis separatus fuit, et a corpore effusus; aliæ vero partes non fuerunt a corpore Christi separatae; ad representandum autem hanc separationem, prout conveniens fuit ad expressiorem passionis Christi significationem, sanguis seorsum a corpore consecratur. Quæ responsio optima est ad satisfaciendum priori parti argumenti, et præcipue intentioni ejus; adhuc tamen solvenda superest altera pars difficultatis, quæ in ultima probatione insinuatur, scilicet, quod sanguis eodem modo sit sub speciebus panis, quo aliæ partes, scilicet, ex vi verborum, nam ex vi illorum est totum corpus cum suis partibus constans. Responderi tamen potest negando consequentiam, quia non est eodem modo pars; aliæ enim sunt partes in actu, sanguis vero tantum in potentia. Sed non placet mihi hæc responsio; nam si partes actu dicantur, que anima informantur, nihil ad præsens refert, quia ipsam anima non est hic ex vi verborum; si vero dicantur, quæ actu componunt, et constituent corpus, etiam sanguis potest dici actu pars. Et confirmatur, nam hac ratione Verbum divinum, assumendo corpus humanum, assumpsit etiam sanguinem, quia assumpsit totum, et quidquid est de veritate et integritate ejus. Aliter ergo respondet D. Thom. hic, quamvis implicite et subobscure, sicut sanguis seorsum a corpore consecratur, quia ab illo fuit effusus et separatus, ita etiam e contrario corpus ex vi verborum non consecrari, ut constans ex sanguine, sed præcise, ut est quid separabile ab ipso; et ut sic, non includit sanguinem, ut partem sui; est enim sanguis pars non corporis humani utcumque, sed vivi; corpus autem humanum ut sic, et ut consecratur ex vi verborum, præscindit, seu abstrahit a mortuo et vivo, et ideo sanguis non est sub speciebus panis ex vi verborum, et idem est de aliis humoribus, qui cum sanguine fluunt et miscentur; secus vero de aliis partibus solidis, quæ sunt de integritate corporis humani, in quocumque statu existat.